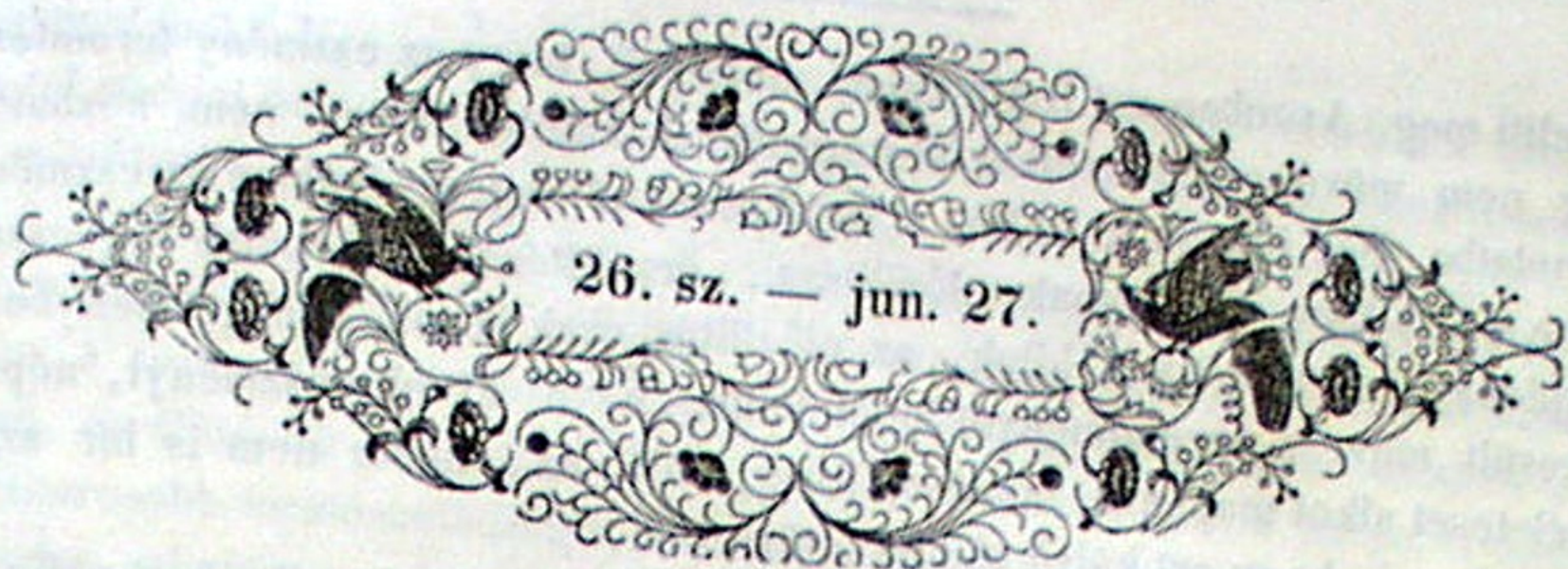

SZÉPMŰTANI TÖREDÉKEK.

II.

Csaknem általánosnak lehet mondani azon véleményt, melly szerint a' rideg természet művei szebbeknek, tökéletesebbeknek tartatnak a' művészeténél. Legyen szabad ez alkalmat e' halvélemény megczáfolására fordítanom és megmutatnom, hogy a' művészet sokkal tökéletesebb termékeket nemcsak állithat elő, de ilyeneket elő is kell állitania, ha magasztos föladatának meg akar felelni.

Az ifju és hölgy egyiránt lelke vásznára egy tökéletes, minden hiányoktól ment más nemű lényt füst magának, és e' teremtettt eszményének megfelelő természeti művet keres az ugynevezett valódi világban. Ha azon ifju, vagy azon hölgy tehetséggel is bír e' nagyszerű költeményét (mert tágabb értelemben minden szépmű tárgya költemény — poesis) akár szavakkal, akár ecsettel, akár vésűvel láthatóvá, szemléltetővé tenni: akkor bizonyosan olly alakot varázsol előnkbe, mellynek eredetijét — mint szokás nevezni — hiába fogjuk e' föld teremtései közt keresni. De ugy is, ha azon eszmény csak a' lélek mélyében rejlő rajz marad, mi történik azon vágyunkkal, melly szerint ehhez hasonló lényt igyekezünk találni a' külvilágban? Az, hogy ha hozzá szigoruan ragaszkodunk, nagyon megcsalatra érezzük magunkat, midőn kénytelenek vagyunk tapasztalni, hogy erre a' jó anyatermészet együgyűségében Vörös-martyval azt feleli: „Illyennel nem szolgálhatunk.“ A' szerelemnél akadunk ugyan az általunk teremtettt lény illy hasonmására, de melly korán sem felel meg egészen annak, melly lelkünkben él, és csak többé, vagy kevésbé

közelíti meg. Azonban azt fogja valaki mondani, hogy az eszmény teremtése még nem művészet, következöleg ezzel a' külélet lényei nem hozhatók hasonlatba. Sőt inkább a' költő, a' szobrász, a' festész érdeme az eszmény teremtésében áll, annak előállítás, érzékitése csak külső ügyesség tulajdona; az eszmény a' lélek, az előállítás csak burok, öltöny, mellybe a' lelkesült művész teremtményét belelehelte. És a' ki olly eszményt, népet, tökéleteset alkot magának, művész, festő, költő az, habár nem is bír azon ügyességgel, hogy azt külső alakba öltöztesse.

A' fenebbi állításokban a' rövidlátók bizonyos illetlen kevélységet, pöffeszkedést, sőt az isteni hatalom kisebbitését szeretik keresni, és okoskodásukat a' következő alapra helyezik: „Nem kevélység-e, azt állítani magáról az embernek, hogy ő tökéletesebb műveket teremthet, mint a' roppant erejű természet; nem pöffeszkedés-e a' „véges” — mint nevezik — embernek a' végtelen természet fölé emelkedni; nem istenkáromlás-e embernek nagyobb erőt tulajdonítani, mint magának az örök alkotónak, ki a' természet szüleményeiben működik?” Balga fölfogás! Mintha bizony azon örök alkotó, ki a' természet szüleményeiben működik, nem működne a' lélek teremtéseiben is; mintha keblünk mélyében is nem laknék ama végtelen lénynek egy szikrája, melly által, az írás szavai szerint, vagyunk, mozgunk, lehelünk? Nem inkább istenkáromlás-e, ha ennek valahol lehet helye, miután teremtőnk dicsősége sokkal magasztosabb, semhogy bármi vélemény, vagy állítás érhetné; nem inkább az-e, ha fűben, fában, sőt a' hegyben, kőben is elismerjük annak hatását, de emberben megtagadjuk? Igenis, minden, a' mit csak látunk, hallunk, tapintunk, minden amaz örök indító erő működése, melly a' természet mozgásban tartja, — a' végtelen világszellemé. De e' világszellem, e' mindenben uralkodó erő működése kétféle eszközökkel történik: anyagiakkal t. i. és szellemiekkal. Az anyagi erők működése az egész természetben nyilatkozik; ennek eredménye a' tavasz ujulása a' rideg tél viharai után, a' zöldellő ligetek, madarak dalai, a' növények virágai szinte úgy, mint a' feneketlen tenger iszonyu háborgása. Ez anyagi eszközök által nyilatkozik továbbá az örök erő a' szélvészekben és viharokban, midőn a' teremtetett lények rémülve buvnak oduikba, és a' legelvetemedettebb ember is megtérést és jobbulást ígér, szinte úgy, mint a' nyájas derült napokban, midőn a' csillagkoszoruzott nap fényköre diszében lép föl a' szinpadra, 's nyájasan mosolyg le a' föld lakóira, — vagy ha csöndes éjen csillagezrek kíséretében a' hold küldi le halvány szelid sugárait.

De hát szellemi eszközök által hol és mikor nyilatkozik a' világszellem? — A' művészetben. Itt elvonulva azon hiányoktól, mellyek a' természet szüleményeiben tapasztalhatók, új világot alkot, hol a' tavasz szinte földerül, a' ligetek zöldellenek, madarak énekelnek, növények virágoznak; de mind e' szépségek hiánytalanok, nem mulandók, mint amott, de örökkévalók, mint a' szellem, mint a' teremtető maga. Vagy talán azt is szükséges bizonyítgatnom, hogy a' lélek magasabb, nemesebb az elporhadandó

testanyagnál? Ugy-e nem? Ezt elismeri mindenki. Mennyivel tehát a' szellem és tehetségei nemesebbek az anyagi erőknél, annyival szebbek, tökéletesebbek a' művészet szüleményei a' természeténél.

Végre szólnom kell még a' művészet föladatáról, melly épen abban áll, hogy művei alapját a' természettől kölcsönözze, de úgy állítsa elő azokat, hogy a' természet hiányaitól mentek, tiszták legyenek. Igen hibáznak tehát azok, és állításaik sokszor nevelségesekké lesznek, kik a' szépművektől a' legszorosabb természethűséget kívánják, kik azt követelik, hogy a' lelkesedett művész mindazon salakokat ruházza műveire, mellyeket a' természet a' magáéin meghagyott. A' művész a' dolgok szellemét, az eszmét adja elő, mellynek külső alakja előtte nem nagy jelentőségű. Nem tudom, hogy tetszenék ezen természethűséget követelőeknek, ha a' költő valamelly vétet a' maga meztelenségében állítana színpadra? Valjon okozhatna-e nekik akkor a' színpad gyönyört? nem kellene-e inkább tőle undorodniok? Hiszen, ha akkor a' részegséget akarnák személyesítve látni, inkább a' csapszékeket kereshetnék föl; ha a' részvéttlenséget kívánnák magok elébe állíttatni, inkább némelly magyar emberek házait látogathatnák meg. A' művész mesterkezésében a' vétek mindenesetre gyűlöletes marad, de az azt személyesítő kép, alak, vagy személy korán sem lesz olly utálatos: valamint ismét az erény potencirozott ragyogásban kerül ki tolla, ecsetje vagy vésűje alól. És ha ezt nem tenné a' művészet, akkor nem felelne meg föladatának; akkor nemcsak nélkülözhetővé válnék, de fölösleges is volna a' természeti magasztosabb művek mellett.

De nem úgy áll a' dolog, mint már mondók, mert a' művészet remekei szeplőtelen, hiánytalan szépségeket tüntetnek föl előttünk, mert alkotójok nem mulékony anyag, de az örök isteni szellem, melly a' művész keblét dagasztja, és melly önerejét leheli a' hangokba, színekbe, szavakba. Fájdalom tehát, hogy az isteni erő e' papjait és műveiket korunk eléggé méltányolni nem tudja. De ennek okairól lesz talán alkalmam máskor bővebben szólani.

J e n ő f i.

A' CZIGÁNYNŐ JÓSLATA.

Egy szerencsétlen flótás életéből.

I.

Minden jó lélek aludt Sövényházán. Azt mondanám, hogy tizenkettőt ütött a' toronyóra; de a' sövényháziakat még nem szállta meg annyira a' fényűzés, hogy toronyra vágytak volna — 's így be kell érni azzal, ha mondom, hogy a' kakas éjfélit kukorikolt. Egész falu csöndes volt, mint az üres kocsmá. Csak két sápadt teremlése virasztott még az Uristennek: a' hold, és Ábrándi Malakiás.

Nekigörbedve ült ez asztalánál. Előtte beírt papír, számtalan törlésekkel csíkozva; jobbában levágott száru piczinyke toll; baljával rendetlen fürtei